

Харківська державна академія дизайну і мистецтв»

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет «Образотворче мистецтво»

(назва факультету)

Кафедра монументального живопису

(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломної роботи бакалавра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **ЖИВОПИСНИЙ ТРИПТИХ ДЛЯ ХАРКІВСЬКОГО ПАЛАЦУ
ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ НА ТЕМУ «В ГАРМОНІЇ З
ПРИРОДОЮ»**

Виконав: студент 4 курсу,
спеціальності В4 «Образотворче мистецтво та
реставрація»

(шифр і назва спеціальності)

ОПП «Стріт-арт і монументальне мистецтво»

(назва освітньо-професійної програми)

БАБІЙ Вікторія

(ім'я та прізвище)

Керівник проф. Володимир Носенков

(ім'я та прізвище)

Рецензент доц. Дмитро Курсін

(ім'я та прізвище)

Харків — 2025

Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет «Образотворче мистецтво»

Кафедра монументального живопису / денна форма навчання

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

Галузь знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

Спеціальність В 4 «Образотворче мистецтво та реставрація»

ОПП «Стріт-арт і монументальне мистецтво»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри монументального живопису

Є.О. Котляр

“ 12 ” травня 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Вікторія БАБІЙ

1. Тема проекту: Живописний триптих для Харківського Палацу дитячої та юнацької творчості на тему «В гармонії з природою»
керівник проекту (роботи) Носенков Володимир Миколайович, професор кафедри монументального живопису ХДАДМ (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом вищого навчального закладу від “5” травня 2025 р. № 118-ОС
2. Строк подання студентом проекту (роботи) 7.06.2025
3. Вихідні дані до проекту (роботи): Зібраний підготовчий матеріал під час переддипломної практики
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
 - Обґрунтування актуальності теми;
 - Збір інформації та систематизація підготовчих матеріалів;
 - Аналіз аналогів;
 - Розробка авторської концепції рішення теми;
 - Композиційний пошук образотворчих засобів втілення творчого задуму;
 - Художньо-технологічні засоби виконання твору;
 - Висновки;
 - Список літератури;
 - Ілюстративні матеріали.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
форескіз 45 х 65, проектна частина (вигляд твору в об'єкті, живописний триптих
(з п'яти полотен), розмір 130 х 190 см.)

6. Дата видачі завдання 1 лютого 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	<i>Затвердження теми дипломної роботи</i>	<i>Травень</i>	ОК
2	<i>Аналіз аналогів</i>	<i>Травень</i>	ОК
3	<i>Розробка авторської концепції рішення теми</i>	<i>Травень</i>	ОК
4	<i>Композиційний пошук образотворчих засобів втілення творчого задуму;</i>	<i>Травень</i>	ОК
5	<i>Затвердження ескізів рішення теми</i>	<i>Травень</i>	ОК
6	<i>Систематизація інформації до пояснювальної записки</i>	<i>Травень</i>	ОК
7	<i>Виконання оригіналів дипломної роботи</i>	<i>Травень-червень</i>	ОК
8	<i>Оформлення пояснювальної записки та дипломної роботи</i>	<i>Травень-червень</i>	ОК
9	<i>Захист дипломної роботи</i>	<i>Червень</i>	ОК

Студент _____ Вікторія БАБІЙ

Керівник проекту (роботи) _____ Володимир НОСЕНКОВ

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ.....	2
ЗМІСТ	4
ВСТУП.....	5
КОНЦЕПЦІЯ РОБОТИ	6
РОЗБІР ОБ’ЄКТА	7
ЗБІР МАТЕРІАЛУ	8
РОБОТА З АНАЛОГАМИ.....	11
СЦЕНАРІЙ РОБОТИ	13
КОМПОЗИЦІЙНЕ, СТИЛЬОВЕ ТА ТЕХНІЧНЕ РІШЕННЯ	15
СКЛАД ПРОЄКТУ... ..	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	18
АЛЬБОМ ІЛЮСТРАЦІЙ	19

ВСТУП

Протягом століть природа була не лише тлом для життя людини, а її невіддільною частиною. У спробах досягнути світ навколо себе, люди зверталися до природи як до джерела натхнення, сили, спокою та істини. Вона промовляла до митців мовою кольору, ритму, форми — і саме через творчість народжувалося глибоке усвідомлення взаємозв'язку між людиною і всім живим.

Мистецтво, як чутливий інструмент пізнання світу, завжди відображало не лише зовнішні образи природи, а й внутрішній стан людини, її духовний зв'язок із природним світом. Зміни в навколишньому середовищі, техногенний вплив, втрати й пошуки нового балансу лише загострили усвідомлення: ми не існуємо поруч із природою — ми і є природа.

Сучасне мистецтво дедалі частіше звертається до цієї теми — теми гармонії, єдності, взаємної підтримки та відповідальності. У час, коли людство переживає глибоку екологічну та духовну кризу, образ природи перестає бути лише естетичним мотивом. Він стає символом життя, рівноваги, витоків і майбутнього.

Прагнення до гармонії — це не втеча від реальності, а потреба відновити внутрішню цілісність, пригадати про свій первісний зв'язок із землею, водою, небом. Це пошук себе у великій системі, де все взаємопов'язане. Саме через таке розуміння природа набуває нового звучання в мистецтві — не як об'єкт спостереження, а як частина самого митця, його сутності.

КОНЦЕПЦІЯ РОБОТИ

«Дивлячись на природу, ми розуміємо себе.

Людина є частиною природи, а не її володарем.»

Джейн Гудолл

Світ навколо — це не просто простір, у якому ми існуємо. Це ми і є. Ми народжуємось не на землі — а з неї. Наше тіло — це вода, повітря, мінерали, вогонь. Наші емоції відлунюють у дощі, тумані, спалаху блискавки. І що більше часу минає, то чіткіше відчувається: людина і природа не просто поряд. Вони нероздільні. Одне.

Ми часто забуваємо про цей зв'язок, приймаючи себе за центр, а природу — за фон. Але саме в моменти тиші, кризи, втрати чи прозріння, приходить розуміння: усе дихає в одному ритмі. Наш страх і надія — не лише наші. Їх носить вітер, сприймає ліс, віддзеркалює небо.

Єдність із природою — це не метафора, а глибинна істина. Це не про повернення до чогось зовнішнього, а про згадування себе. Бо в кожному з нас живе дерево, тече річка, світиться сонце. І коли ми руйнуємо навколишнє, ми ранимо себе. Коли дбаємо — зцілюємо не лише землю, а й власну душу.

Ця концепція виросла з потреби знайти цю точку гармонії — не штучної, не нав'язаної, а справжньої, органічної. У гармонії з природою ми не втрачаємо себе — ми, нарешті, стаємо собою.

РОЗБІР ОБ'ЄКТА

Панно призначено для Харківського Палацу дитячої та юнацької творчості (ХПДЮТ). Інтер'єр Палацу, де стіни загальним розміром 3 x 1,5 метри, а саме полотно має розмір 130 x 190 сантиметрів, прямокутної форми.

Приміщення, в якому розміщено панно, — це просторий концертний або актовий зал з високими стелями. Візуальне домінування в інтер'єрі утворює велике овальне світлове вікно в даху — своєрідний «світловий колодязь», через який надходить природне світло. Завдяки цьому заливається денне освітлення, що м'яко розсіюється по поверхні стін і дає змогу гармонійно сприймати монументальний розпис.

Зал має чітку симетричну композицію. Архітектурний простір орієнтований на центральну сцену, перед якою розташована дерев'яна підлога з паркету у теплому відтінку. Сама сцена невисока, з плавним вигином спереду, що підкреслює акустику й забезпечує органічне злиття глядацької зони з простором сцени. По боках сцени — вмонтовані акустичні колонки та темні проходи до службових приміщень.

Центральна стіна, на якій розміщене панно, є головним візуальним акцентом залу. Вона має значну площу та слугує ідеальним полотном для монументального твору. Стіна виконана у світло-сірій гамі з м'якою фактурою, що не відволікає уваги від зображення. Завдяки поєднанню архітектурної строгості та декоративної виразності, простір створює врівноважене, але живе середовище для сприйняття мистецтва.

Оздоблення залу загалом стримане, з перевагою нейтральних кольорів і природних матеріалів. Це дозволяє акцентувати увагу глядача саме на художньому творі. Завдяки вдало організованому простору, панно легко читається з будь-якої точки залу — як з місць для глядачів, так і безпосередньо з простору сцени. Такий підхід відповідає освітній функції Палацу, де монументальний живопис не лише

прикрашає простір, а й несе смислове й естетичне навантаження для юних відвідувачів.

ЗБІР МАТЕРІАЛУ

Вивчення та аналіз символіки пов'язаної з темою.

Тема гармонії людини та природи є однією з найглибших і найдавніших у світовій культурі. Вона тісно пов'язана з уявленням про єдність всього живого, про зв'язок тілесного і духовного, видимого і невидимого. У моїй роботі ця єдність виражена через поєднання фігуративних образів людей, тварин, птахів, дерев та природних форм.

ЖІНКА — в центрі композиції, вона є не просто персонажем, а уособленням людської душі, оголеною, відкритою, такою, що повністю зливається з довкіллям. Її поза — спокійна і довірлива — виражає стан прийняття, єднання, цілісності. Образ жінки без одягу в символічному контексті означає повернення до витoku, до первозданного стану людства, де ще не існувало розділення між «людиною» та «природою».

КІНЬ — тварина, яка здавна символізує силу, свободу, шлях, а також глибинну інтуїцію. У давніх культурах кінь часто зображувався як провідник між світами. В моєму творі він несе образ мудрості й довіри — живої сили, що мирно

співіснує з людиною. Два коні — темний і світлий — натякають на дуальність, яка водночас гармонізується у спільному просторі, підкреслюючи баланс стихій.

ПТАХИ — зображені в різних рухах, польоті, перетворенні. Це не просто птахи, а образи, що відображають перехід, трансформацію. Дівчата, що ніби зливаються з птахами, символізують зростання духу, пробудження внутрішньої свободи, намагання піднятися над земним. У багатьох традиціях птахи є посередниками між землею і небом, між тілом і душою, між світом матеріальним і духовним.

СОБАКИ — супутники людини з найдавніших часів. У моїй роботі вони символізують зв'язок із реальністю, інстинкти, вірність. Їх присутність нагадує про близькість дикої природи, яка не є ворожою — вона рідна, жива, дружня.

ДЕРЕВА, КУЩІ, ГОРИ — ландшафт у творі несе не лише декоративну, а й змістову функцію. Гіллясті дерева — це символ зростання, життя, що розгалужується, тягнеться до неба, але має коріння. Кущі — це земляний рівень життя, більш інтуїтивний і чуттєвий. А гори на тлі — уособлення вічного, сильного, піднесеного. Це символ стабільності й духовної висоти.

ОБРАЗ АРКИ У СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ ТА МИСТЕЦТВІ

Арка — це один із найдавніших архетипічних символів, який має глибоке значення в міфології, архітектурі, релігії та мистецтві. Її форма — напівколо — втілює водночас як стабільність, так і перехід. У різних культурах арка розглядалася як межа між просторами: земного й небесного, тілесного і духовного, профанного і сакрального. Це пороговий образ, що вказує на момент трансформації або ініціації, переходу з одного стану буття в інший.

В архітектурі арка завжди була не лише конструктивним, а й ритуальним символом — проходячи під нею, людина залишає старе і входить у нове. У релігійному мистецтві аркові композиції часто використовувалися для зображення святих, божественних одкровенень, порталу до вищих світів.

У моїй роботі арка є центральним композиційним елементом. Вона не просто обрамлює частину простору — вона створює відчуття іншого виміру, камерного і внутрішнього. Це ніби вікно в місце єднання, де зникає межа між людиною та природою. Арка відокремлює простір гармонії від зовнішнього світу, водночас зберігаючи з ним зв'язок.

Форма арки уособлює також неповну замкнутість, відкритість до руху. Вона — не завершене коло, а шлях до нього. Це символ проміжного стану — миті, коли триває перетворення, становлення. Саме тому арка є надзвичайно доречною в контексті композиції, де темою є злиття живого, перехід з тілесного в духовне, зв'язок між людиною, твариною та птахом.

У цьому сенсі арка стає духовною віссю твору, через яку проходить центральне дійство. Вона допомагає глядачу «увійти» в композицію, зануритися в інший вимір сприйняття — світ, де душа і природа говорять однією мовою.

РОБОТА З АНАЛОГАМИ

Серед художників, чия творчість стала для мене джерелом натхнення, окремо хотілося б згадати **Розу Бонер** — французьку анімалістку XIX століття, яка здобула визнання завдяки своїм глибоко спостережливим і правдивим зображенням тварин. Її твори вирізняються увагою до анатомічної точності, але водночас зберігають живість і динаміку руху, що дозволяє передати не лише зовнішню форму, а й психологічну виразність образу. У своїй дипломній роботі я прагнула досягнути подібної цілісності: зберегти достовірність тілобудови тварин, але водночас передати відчуття моменту, емоційного напруження або настороженості.

Ще одним важливим візуальним орієнтиром для мене стала манера **Жана-Батиста Удрі**, придворного художника XVIII століття, відомого своїми композиціями із зображенням тварин і натюрмортів. Особливо цінним виявився його підхід до вибудовування простору та освітлення: фігури в його роботах часто «виринають» із затемненого фону, що підсилює драматичність і увагу до форми. Саме цей прийом я частково адаптувала у своїй роботі — світло виводить основні фігури на передній план, створюючи ефект глибини та підсилюючи емоційний вплив.

Третім джерелом натхнення став для мене **Томас Гейнсборо** — англійський живописець XVIII століття, який поєднував пейзажний жанр із портретом і жанровою сценою. У його роботах природа не є лише тлом, а дієвим середовищем, що підкреслює настрій і взаємозв'язок персонажів. Саме така взаємодія між фігурами та середовищем була важливою для моєї композиції: я прагнула не лише описати зовнішність героїв, а й створити атмосферу, у якій вони природно існують — в русі, в очікуванні, у співжитті з навколишнім ландшафтом.

В роботі над фоном я надихнулась **Густавом Клімтом** (1862–1918)

Австрійський символіст, один з лідерів віденської сецесії.

Клімт часто використовував золоті й бронзові акценти, декоративний фон, який майже перетворюється на орнамент. Рослинні мотиви, стилізоване листя, квіти — усе це є частиною його багатошарових композицій. Його декоративні тла, хоч і площинні, створюють атмосферу емоційної глибини й символізму.

.

СЦЕНАРІЙ РОБОТИ

Дипломне панно є триптихом, у якому центральна частина доповнюється двома боковими блоками, кожен з яких поділений на два фрагменти — верхній та нижній. У підсумку композиція складається з п'яти окремих елементів, що разом формують цілісну візуальну й смислову структуру. Центральна аркова панель виконує роль смислового ядра, а бокові частини розкривають різні аспекти взаємозв'язку людини, тварин і природи.

Сюжетно-композиційна структура:

- Центральна частина (130×80 см, з аркою): у центрі — оголена людська постать, що взаємодіє з конем, символом сили, гідності та зосередженості. Голова дівчини нахилена до тварини, як знак довіри й внутрішньої злагоди. Над нею літають птахи, уособлення душі та волі.

- Ліва частина (50×80 см): зображена жіноча постать із крилами, що постає серед дерев, поруч із великим птахом, лебедем. Це алюзія на духовну боротьбу, очищення та переродження. Гнучкі лінії гілок і фігура у русі передають тривогу, але й прагнення вирватися.

- Правий верхній фрагмент (60×60 см): профільне обличчя в темному просторі серед птахів — стан занурення в себе, споглядання. Момент внутрішньої тиші та зосередження, де присутність природи відчувається через силуети птахів.

- Лівий нижній фрагмент (50×50 см): динамічна сцена з собакою, що біжить, контрастує з попередньою. Сила руху тут уособлює інстинкти, дію, захист.

- Правий нижній фрагмент (70×70 см): декілька собак серед високої трави. Це сцена первісної енергії та контакту з землею.

Образна концепція:

Ця робота — спроба передати діалектику людського стану між природою та культурою, тілесністю й духовністю, відчаєм і надією. Кожна тварина у творі — не просто фігура, а метафора: кінь як гідність і витримка, собаки — інстинкти, охорона і рух, птахи — дух, душа, метафізичний рівень. Центральна людська фігура — міст між усіма цими станами. Її взаємодія з природними символами говорить про необхідність гармонії між внутрішнім світом людини та зовнішньою реальністю.

КОМПОЗИЦІЙНЕ, СТИЛЬОВЕ ТА ТЕХНІЧНЕ РІШЕННЯ

ЖИВОПИСТИНИЙ ТРИПТИХ. Полотно, олія. 130 x 190 см.

Композиційне рішення

Композиція художнього твору побудована на принципах рівноваги між реалістичними формами й декоративним середовищем. Фігури тварин розташовані з урахуванням природного ритму та взаємодії між ними, що створює динаміку в межах площини. Центральна частина композиції акцентована за допомогою спрямованого погляду та руху тварин, що підсвідомо веде погляд глядача. Фон виконує роль стилістичного з'єднувального простору, в якому декоративні рослинні елементи гармонійно обрамлюють зображення, зберігаючи загальний баланс. Витримані пропорції фігур і елементів довкола дозволяють створити цілісність усього зображення.

Колористичне рішення

Колористика роботи витримана у теплій золотисто-охристій гамі з домішками холодних сірих та приглушених зелених тонів. Такий підхід забезпечує спокійну, природну атмосферу, а також створює асоціації з ранковим світлом, туманом і спокоєм природи. Центральні фігури тварин виділяються більш щільним моделюванням об'єму та глибшими тінями, в той час як фон є напівпрозорим, повітряним, що підсилює відчуття простору. Акценти золотавих відблисків на рослинності додають декоративності та вишуканості композиції.

Стильове рішення

Робота виконана в авторській стилістиці, що поєднує елементи реалістичного живопису з декоративними традиціями. Зображення тварин передано з увагою до анатомії та характеру, в той час як рослинний орнаментальний фон має умовний, стилізований характер. Таке поєднання дозволяє розкрити як фізичну, так і

символічну присутність природи. Стиль роботи можна охарактеризувати як декоративний реалізм із відсилками до української народної естетики та модерну.

Технічне рішення

У роботі використано багатошаровий живопис із переходами тону та фактурними мазками. Декоративний фон створений з використанням технік імпрематури, напівпрозорих лессувань і пастозних акцентів. Це дозволяє досягти глибини простору без традиційної перспективи. Рослинні елементи моделюються за допомогою контрасту матових і глянцевиx поверхонь. Особливу увагу приділено передачі фактури шерсті, листя, пелюсток і декоративних деталей, що збагачують візуальне сприйняття твору.

СКЛАД ПРОЕКТУ

До складу проєкту входить:

- дипломна записка
- фрескіз (розміром 45 х 65 см.)
- триптих (п'ять полотен загальним розміром 130 х 190 см.)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жінка в мистецтві: Значення і роль у сучасному світі. URL:
<https://joseartgallery.com/uk/articles/women-in-art-significance-and-role-in-the-modern-world?srsltid=AfmBOoqzZaxH9Xe4N9mYFgAxmBLSjYsA9tFSfEYJwsGj79upb1GgigMT>
2. Вікіпедія — Дія людини на природу URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%96%D1%8F_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83
3. Кінь в естетичному космосі українців URL: <https://muzey.ck.ua/kin-v-iestietichnomu-kosmosi-ukrayintsiv/>
4. Собаки в мистецтві (Книга Ангус Хайленд, Кетра Вілсон)
5. Ангус Юланд і Кетра Вілсон: Собаки в мистецтві URL:
<https://tsn.ua/books/angus-yuland-i-ketra-vilson-sobaki-v-mistectvi-1075065.html>
7. Символіка та прикмети у творчості ч.3: птахи. URL:
<https://golka.com.ua/blog/simvilika-ptahiv>
8. Роза Бонер. URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B0_%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%80
9. Жан-Батіст Удрі. URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D0%B0%D0%BD-%D0%91%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82_%D0%A3%D0%B4%D1%80%D1%96
10. Томас Гейнсборо URL: <https://www.wikiart.org/ru/tomas-geynsboro>
11. Густав Клімт. URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D2%90%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2_%D0%9A%D0%BB%D1%96%D0%BC%D1%82

АЛЬБОМ ІЛЮСТРАЦІЙ

Іл. 1. Жан-Батист Удрі. «Міссе та Люттін». 1729 рік

Іл. 2. Жан-Батист Удрі «Олень, якого переслідують собаки» 1725 рік

Іл. 3. Роза Бонер «Ярмарок коней» 1855 рік

Іл. 3. Томас Гейнсборо «Портрет Анни, графині Честерфілдської» 1777-1778 роки

Ил. 4. Французский гобелен

Л. 5.

Іл. 6. Гололобов Леонід

Іл. 7. Персіваль Леонард Россо «Сеттер і рум'яна качка»

Іл. 8. Французький гобелен

Іл. 9. Густав Клімт. «Портрет Аделі Блох-Бауер І», полотно олія, 1907 рік.

Іл. 10. Бабій Вікторія. Проєкт бакалавра
«В гармонії з природою». Ескіз. 2025

Іл. 11. Бабій Вікторія. Проект бакалавра
«В гармонії з природою». Ескіз 2. 2025

Іл. 12. Бабій Вікторія. Проєкт бакалавра
«В гармонії з природою». Промальовка образів. 2025

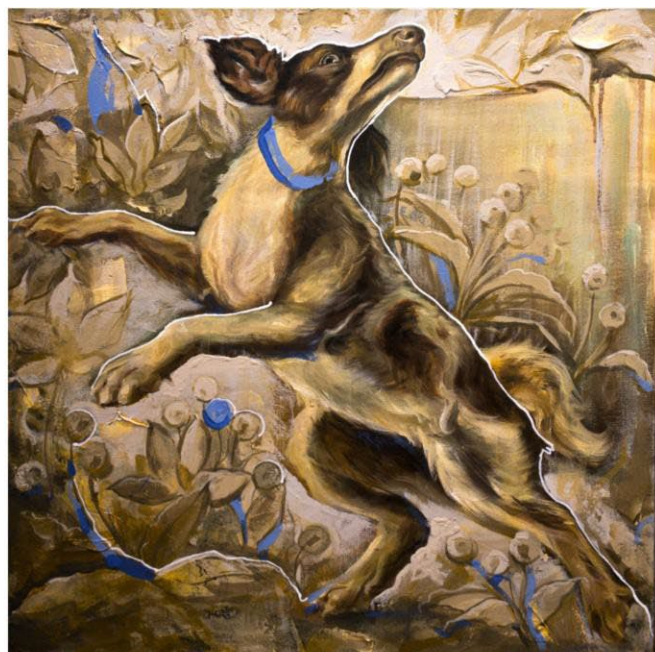
Іл. 13. Бабій Вікторія. Проєкт бакалавра
«В гармонії з природою». Пошук фактури. 2025

Іл. 14. Бабій Вікторія. Проєкт бакалавра
«В гармонії з природою». 2025

Іл. 15. Бабій Вікторія. Проєкт бакалавра
«В гармонії з природою». Візуалізація в інтер'єрі. 2025

Іл. 16. Бабій Вікторія. Проєкт бакалавра
«В гармонії з природою». Фрагменти. 2025